

فرا تر از خبر

گشت ارشاد کجا رفت؟

فرنگیس نجیب‌الله هانا کاویانی

۱۰/تیر/۱۴۰۵

کافه‌ای در تهران، اول اردیبهشت ۱۴۰۵

در نگاه نخست، پیاده‌روهای درخت‌کاری‌شده خیابان ولیعصر که قطب فرهنگی و تجاری تهران است، کاملاً معمولی به نظر می‌رسند. اما واقعیت ساختارشکنانه این خیابان در چیزی است که به چشم نمی‌آید.

زنان با تاپ‌های بدون آستین و لباس‌های آستین‌کوتاه، شلوارهای گشاد و جین‌های چسبان در شهر در رفت‌وآمد هستند. برخی به انتخاب خود روسری می‌پوشند، بسیاری هم نه. کافه‌ها شلوغ‌اند و ترافیک کند است.

به نظر نمی‌رسد کسی در حال گشت‌زنی باشد یا چندان به آنچه که می‌گذرد توجه کند. و همین بیش از هر چیز دیگری جلب توجه می‌کند.

گشت‌هایی که زمانی با ترس و سخت‌گیری، پوشش زنان را از فرق سر تا پا کنترل می‌کردند، تا حد زیادی از زندگی روزمره خیابانی ناپدید شده‌اند. قوانین حجاب اجباری همچنان برقرار است، اما اعمال آن‌ها در شهرهای بزرگ ایران، که پیش‌تر میدان‌های نبرد زنان علیه «گشت ارشاد» برای آزادی بودند، به‌طور محسوسی کاهش یافته است.

یکی از ساکنان سی‌ساله تهران به رادیو فردا گفت: «مدت خیلی زیادی است که گشت ارشاد ندیده‌ام». او که به دلایل امنیتی نخواست نامش فاش شود، افزود: «زنان هرطور که بخواهند لباس می‌پوشند».

اعتراضات ضدحجاب

این تغییر پس از سال‌ها مقاومت زنان رخ داده که در نهایت به اعتراضات «زن، زندگی، آزادی» در سال ۱۴۰۱ انجامید و در ماه‌های اخیر، هم‌زمان با جنگ ایران و ایالات متحده و فشارهای سیاسی گسترده‌تر، شتاب گرفته است.

مادر دو فرزند که حدوداً ۴۰ ساله است، می‌گوید: «درست چند سال پیش، چنین چیزی غیرقابل تصور بود». او افزود اکنون بدون هیچ حجابی و با لباس آستین‌کوتاه، کارهای روزمره‌اش را بدون مشکل انجام می‌دهد.

این مادر از مراجعهٔ اخیرش به ادارهٔ دارایی بدون پوشاندن موهایش یاد کرد. در ورودی ساختمان، یکی از کارکنان از او خواست روسری سر کند اما فقط تا رد شدن از در. او گفت: «کارمند به من گفت: وقتی بیرون رفتی می‌توانی برداری. خنده‌ام گرفت. آن‌ها دقیقاً می‌دانند زنان دربارهٔ حجاب چه حسی دارند».

مشخص نیست دقیقاً چه چیزی پشت این تغییر است. مقام‌های دولتی هم دربارهٔ آن اظهار نظر نمی‌کنند، اما تحلیلگران می‌گویند این موضوع احتمالاً بیش از آن‌که نشانهٔ اصلاحات باشد، حاصل محاسبات سیاسی است.

تنها چند هفته پیش از آغاز جنگ در ۹ اسفند پارسال، اعتراضات دی‌ماه جمهوری اسلامی را به لرزه در آورد؛ اعتراض‌هایی که از نارضایتی نسبت به افزایش قیمت‌ها شروع شد و به ناآرامی‌های گسترده ضدحکومتی تبدیل شد.

نیروهای امنیتی برای سرکوب این خیزش، هزاران نفر و به گفتهٔ برخی گزارش‌ها ده‌ها هزار نفر، را در خیابان‌های سراسر کشور کشتند. تحلیلگران می‌گویند حکومت احتمالاً نمی‌خواهد در زمانی که ایرانیان در حال کنار آمدن با پیامدهای جنگ هستند، تنش‌ها را دوباره شعله‌ور کند.

منصوره شجاعی، فعال حقوق زنان، نویسنده و پژوهشگر ساکن اروپا، گفت: «دولت ایران ناچار شد آنچه را که زنان دربارهٔ حجاب می‌خواستند بپذیرد. خشونت و سرکوبی که پیش‌تر وجود داشت، دیگر رخ نمی‌دهد. اما این به آن معنا نیست که قانون تغییر کرده است».

او افزود: حتی حضور زنان بدون حجاب در تلویزیون دولتی در ماه‌های اخیر نیز نشان‌دهندهٔ فشار از پایین است، هرچند مقام‌ها تلاش می‌کنند که پیام را کنترل کنند.

به گفتهٔ خانم شجاعی، «حکومت از این موضوع برای تبلیغات استفاده می‌کند. می‌گوید: من با زنان بدون حجاب مشکلی ندارم، به شرطی که من و سیاست‌هایم را بپذیرند».

با این حال، خطرات همچنان واقعی‌اند. اوایل امسال، پرستو احمدی، خواننده ایرانی، به دلیل اجرای یک کنسرت بدون حجاب اجباری به ۷۴ ضربه شلاق محکوم شد.

شهری محافظه‌کار

در خارج از پایتخت، اجرای قوانین نابرابرتر به نظر می‌رسد. در مشهد، یکی از محافظه‌کارترین شهرهای ایران، «مهنوش» که فقط نام کوچکش را ذکر کرد، گفت هرچند زندگی روزمره همچنان محدودتر از تهران است، اما با گذشته تفاوت چشمگیری دارد.

او گفت: «زنانی هستند که حجاب کامل دارند، اما زنان زیادی هم هستند که اصلاً حجاب ندارند».

مهنوش افزود: حتی در مراسم مذهبی هفتهٔ گذشته محرم، بسیاری از زنان جوان به جای لباس سنتی مشکی، لباس‌های رنگی پوشیده بودند.

با این حال، محدودیت‌ها در برخی مکان‌های خاص همچنان برقرار است. او گفت در حرم امام هشتم شیعیان و هتل‌ها و بازارهای اطراف آن، مأموران هنوز از زنان می‌خواهند موهایشان را بپوشانند. «اما در کافه‌ها، خیابان‌ها و حمل‌ونقل عمومی، کسی کاری ندارد که چه می‌پوشی».

زنان در سراسر ایران به رادیو فردا گفتند که کاستن از سختگیری‌ها پس از اعتراضات ۱۴۰۱، که در پی مرگ مهسا امینی در بازداشت گشت ارشاد به اتهام نقض قوانین حجاب آغاز شد، شروع شده است. از زمان برقراری آتش‌بس میان ایالات متحده و ایران که تفاهم‌نامه آن خرداد امضا شد، این سختگیری‌ها کمتر هم شده است.

«سانا»، دانشجوی دانشگاه در کرج، معتقد است که مسیر تغییر برگشت‌ناپذیر است.

او گفت: «راه رسیدن به آزادی کامل ممکن است کوتاه باشد یا سال‌ها طول بکشد. اما وقتی یک جامعه تصمیم به تغییر می‌گیرد، تغییر اجتناب‌ناپذیر می‌شود».

هانا کاویانی

هانا کاویانی، از سال ۱۳۸۶ با رادیو فردا به عنوان خبرنگار و گزارشگر همکاری می‌کند. او در این مدت تحولات سیاسی و دیپلماتیک از جمله فراز و فرودهای مرتبط با پرونده هسته‌ای ایران، و مذاکرات منتهی به توافق هسته‌ای ایران و قدرت‌های جهانی را از نزدیک دنبال کرده است.

این مطلب بخشی از:

گزیده‌هایی از رادیو آزادی

به من بگو

فراتر از خبر

بایگانی

اجتماعی

